

وجه التزام های بانکی در چه صورت و تا چه میزان قانونی و شرعی است؟

یکی از معضلات نظام بانکی، تأخیر تأدیه بدهی مشتریان است. شرط وجه التزام یا جریمه دیرکرد در عقود بانکی، یکی از راهکارهای حل معضل پیش گفته است.

یکی از معضلات نظام بانکی، تأخیر تأدیه بدهی مشتریان است. شرط وجه التزام یا جریمه دیرکرد در عقود بانکی، یکی از راهکارهای حل معضل پیش گفته است. از آنجایی که مشروعیت این راهکار مورد اختلاف فقیهان است، ضروری است با تبیین صحیح ماهیت وجه التزام، به بررسی و تحلیل دیدگاه های فقهی درباره این مسئله پرداخته شود.

به گزارش «تابناک» مسئله وجه التزام بانکی از مهمترین شبهات پیش روی اجرای بانکداری اسلامی است. این مسئله چالش برانگیز معضلی است که تمام کشور های صاحب صنعت بانکداری اسلامی با آن مواجه هستند و هنوز نتوانسته اند به راهکاری متقن دست یابند که از تمام جهات عاری از اشکال شرعی باشد و از حیث اجرایی و عملیاتی نیز دارای قابلیت مناسبی باشد.

مشتریان نظام بانکی ممکن است به دلایل مختلفی تأدیه بدهی های خویش را به تعویق اندازند و از پرداخت به موقع اقساط سر باز زنند. این دلایل عبارتند از: اعسار و ناتوانی، سهل انگاری، تخلف به منظور استفاده بیشتر از منابع و کسب سود بالاتر، طولانی شدن روند به ثمر رسیدن پروژه^{shy&}؛ های اقتصادی و تعویق افتادن بازدهی طرح^{shy&}؛ ها، تغییرات ناگهانی شرایط تجاری، اقتصادی، قانونی و سیاسی که همگی موجب تاخیر در بازپرداخت مطالبات بانکی می شوند.

بانک ها و موسسات مالی و اعتباری برای کاهش حجم مطالبات معوق، متناسب با انواع قرارداد های بانکی، ماده ای را به صورت شرط ضمن عقد در متن قرارداد می گنجانند که بر اساس آن مشتری متعهد می^{shy&}؛ شود بدهی خویش را در رأس مدت مقرر پرداخت کند. در غیر این صورت ملزم به پرداخت مبلغی به عنوان جریمه است.

در اصطلاح به چنین شرطی وجه التزام عدم تأدیه می گویند که هدف از آن اجبار و الزام مشتری به اجرای مفاد قرارداد است؛ چرا که هرگونه تخلف و بدقولی مشتری در بازگرداندن منابع مالی، علاوه بر تحمیل خسارات قابل توجه، موجب اخلال در عملکرد بانک می شود.

در کشور ما این راهکار بر اساس مصوبه شورای نگهبان در حال اجراست و نظام بانکی به استناد آن عمل می کند و قوانین خاصی نیز با عنوان جریمه دیرکرد یا «خسارت تاخیر تأدیه» در قانون آیین دادرسی مدنی و قانون نحوه وصول مطالبات بانک ها وضع شده است.

سیدعباس موسویان عضو شورای فقهی بانک مرکزی معتقد است نظر شورای نگهبان درخصوص وجه التزام بر اساس نظر مشهور فق ها می باشد و بانک ها طبق قانون بایستی از نظر شورای نگهبان تبعیت کنند لذا اگر فردی مشتری بانک است و از مرجعی تقلید می کند که آن مرجع وجه التزام بانکی را شرعی نمی دانند، باید تسهیلات خود را تا سررسید بازپرداخت کند تا مشمول وجه التزام نشود؛ در غیر این صورت خود وی مرتکب گناه شده است؛ نه بانک.

یاسر مرادی پژوهشگر حقوق بانکی در همین زمینه می گوید در بحث وجه التزام برخی مراجع تقلید با آن مشکل دارند، ولی شورای نگهبان روی این موضوع صحه گذاشته است و اگر بانک ها آن را به صورت صحیح اجرا کنند و فقط نسبت به اصل بدهی اعمال کنند و روی وجه التزام، وجه التزام نگیرند از نظر شورای نگهبان ایراد شرعی و قانونی ندارد .

وی می افزاید : تا زمانی که تسهیلات در تاریخ سر رسید خودش باشد و به آن سود تعلق بگیرد به آن اصل و سود ، بانک می تواند وجه التزام ببندد و از نظر شورای نگهبان ایرادی ندارد، اما اگر تسهیلات و سررسیدش تمام بشود بانک ها به آن می گویند سود پس از سر رسید و گرفتن وجه التزام از وجه التزام اشکال شرعی دارد،

لازم به ذکر است که قانون عملیات بانکی بدون ربا مورد تایید مراجع سابق و فعلی معظم تقلید می باشد و اشکالات مطروحه توسط مراجع محترم تقلید بر مواردی مثل وجه التزام یا شیوه امهال مطالبات است که در قانون مذکور نیامده است.

نظریه مشورتی قوه قضائیه در مورد وجاهت اخذ وجه التزام بانکی توسط بانک ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی

شماره پرونده ۳ - ۶۲ - ۹۳

سؤال

با توجه به اینکه بانک ها و مؤسسات مالی و اعتباری و صندوق shy& های فرض الحسنه در قرارداد های منعقدہ فی مابین خود و اشخاص ثالث برای عدم پرداخت اقساط در مهلت تعیین شده علاوه بر سود متعلقه به اصل وام سود علیحده و علاوه بر آن وجه التزام تعیین می نمایند آیا حکم به پرداخت سود اضافه بر اصل وام و سود معلقه و نیز حکم به پرداخت وجه التزام وجاهت قانونی دارد.

نظریه شماره ۷/۹۳/۱۰۹ - ۱۳۹۳/۱/۲۷

نظریه مشورتی اداره کل حقوقی قوه قضائیه

اولاً: با توجه به الزامی بودن رعایت مصوبات پولی و بانکی بانک مرکزی برای کلیه بانک ها از جمله در تعیین سود و جریمه در قرارداد ها و با توجه به ماده ۱۰ قانون مدنی، قرارداد هایی که در آن مازاد بر میزان تعیین شده بانک مرکزی سود و جریمه تعیین شده، نسبت به مازاد بر میزان تعیین شده در مصوبه بانک مرکزی، فاقد اعتبار بوده و غیرقابل مطالبه است. نتیجتاً دعاوی مطالبه آن ها نیز محکوم به بطلان است.

ثانیاً: با توجه به ماده واحده قانون تسری امتیازات خاص بانک ها به مؤسسات اعتباری غیربانکی مصوب سال ۱۳۸۱، ماده ۱۵ قانون عملیات بانکی بدون ربا و تبصره های آن به مؤسسات یاد شده تسری دارد و تبصره های آن استثناء نگردیده است.